

cuberta, BDC xxiv),¹ i el gall. i portuguès antic i modern *trave*, que apleguen el sentit de 'trava, enllaç', amb el de 'biga, fust de construcció' i 'filferro que uneix les parts d'una sivella' (Morales, Figueiredo) en les *Cantigas* d'Alfons X: «ũa *trave* que caeu da cima da igreja sobr' eles» (*Cantigas*, 266.2), «o albrada-nos as *traves*» (Castelao, 254.27). En oc. ant. trobem el femení *trau* 'pal, biga', i també *trap* 'pal de la tenda, tenda', fr. ant. *tref* 'biga', 'tendal', 'vela', dels quals m'ocuparé a l'article TREU (< fr.); conservat això en forma autòctona catalana a la Ribera de l'Ebre, on *trau* és la vela major dels llaguts del gran riu (veg. TREU).

Avui encara hi ha *trau* f., en bearnès (Palay), mentre que en gascò or. apareixen formes amb terminació vocàlica provinent de -A (com *trava*). Altrament, allà el mot sembla haver-se ressentit de la lluita entre el cat. *drap* i cast. *trapo*, resultant-ne formes amb *dr-*: Gavarria *drâbes*, Bignorra (Fabian) *drâbo* f., Luixon *endrabó* «entrave» (Elcock, AORBB VIII, 123), aran. *drabá* 'travar'.

Sembla que hi hagué una variant local *TRABEN, -INIS, judicant per certs NLL de la Conca de Tremp i Ribagorça, que devia designar troncs d'arbres dels grans boscos pirinencs: *Trâvet* (partida muntanyenca damunt Santa Engràcia de la Conca, c. 900 m. alt., paratge d'antic bosc); *Travanado* = *Pla de les Bigues*, entre Erill i el Bosc de Barruera (veg. la meua Top. de la V. de Bof, *Bu. Int. Soc. Onom.* XIV, des. 1983, p. 21), i un nom semblant entre Vallabriga i Les Viles de Turbó; per a *zet* < -INE, cf. *Vimet* a Figols, *Gràmet* GRAMEN a Castissent; *Câvet*, a Serradell (que sembla COPHINUS emmotllat a COVA/CAVA). En relació amb el benasq. *trabinada* 'aglomeracions de *trabins*' potser metaplasme del mateix, definit aquest: «trabino m.³⁵ 'tronco de árbol cortado'» (ex.: una *trabinada* de lleña, una tr. de bestia), Ballarín, *Dicc.*, s. v.

DERIV.: *Travada* 'pressió o estimulació d'algú?': «no-n sots en bon sen, que Nós los vos derrocarem a la lur *travada*», Jaume I, *Cròn.* (Ag., p. 322.5f.).⁴⁰

Travador 'part de les potes de les bèsties per on les traven': en la Manescalía del S. xv, del manuscrit B.N.P., 215: «lo cavall deu haver --- les canyelles dretes e amples, e sens neguna carn, mostrant tots los nirvis e venas; lo *trevador* molt curt ab molts cabells detràs; los braços ---» (*Dicc. Bal.* I, p. 297b22). D'aquí, per encreuament amb *turmell*, *turmelló*, degué sortir *trovalló/travalló*: «duos cabestres; quosdam *travalons* animalis; 5 streups» a. 1307 (*InvLC* amb variant *trovalons*, RLR IV, 380), «ni a la dita bestia --- los donolls o *travallons* li fossen pelats per batre» a. 1379; «una corda cum duobus *travaylons*» a. 1386 (*InvLC*); *travaió* en el Ripollès (*AlcM*); a Rupit *trameió* (BDC xxii, 220).

Travalera, potser originàriament fou *travalares*, paral·lel al cast. *travaladros* < *traba-aladros* (ARATRUM), al qual la forma catalana correspondria com cat. *pare* = cast. *padre* PATREM; Fontserè, en marginal al DOrt. posà «*trabalera*: enganxadones». *Travament*. *Travat* mall., V. supra. *Travec*. *Travenc*. *Travell*; *travella* o

taravella, però cf. el cast. TARABILLA (DECH v, 413). *Tràvia*, encreuat amb *clàvia* (= *clavilla* CLAU f.).

Traveta: «(les monges) --- a qui les ou / paren sibil·les / --- / santes profetes: / paren *travetes* / e fan cembells / a jovencells / e hòmens sants», Jaume Roig (*Spill*, 5612). «*Traveta*: supplantatio; *fer traveta*: supplantare», Busa-N. *Calces de traveta* antiga mitja pròpia del vestit típic dels pagesos valencians i tortosins: «el tal refrà deu ser més antic que les calces de *traveta*», MGadea (T. del Xè III, 68); «Pagesos de la vellúria / --- / calces blaves de *traveta* / i peücs que abriguen / --- / agafant la pollagana, / llaureu bancals i feu solcs / ---», Vergés Paulí (*Espurnes de la Llar* v, 173; també v, 72). *Travó* men. («*trabó* part de la barriera de tapan camins») a Ferreria (BDLC XIII, 5; *travó AlcM*). *Trabón* a Benasc, Bielsa i Torla «l'entrave» (Elcock, AORBB VIII, 123). *Arquitrau*: «*architrau*: epistylum», trabs», OPou (*ThPu.*, 14).

Entravar; *entravament*. *Destravar*; *destravador*; *destravament*. En fi cf. ENTREBANCAR; **entrebancacamins* és una herba que fa uns brins molt llargs i trava el pas de la gent, a la Garrotxa (Oix, 1984). +*Entretravat*, qualitat de cavalls, sembla de color de pell: «cavall alztan ~» a. 1363 (Terrado, *Homen. Badia M.* 1985, n.º 11).

¹ I molts més, Pirineus enllà. A la Vall d'Aran *ua trau* és una biga, p. ex. la que posen a una borda (Bossost, Canejan, 1933-34). En uns antics Costums en català, que lleigeixo a Vilac, es permet que vagin a fer «*traus* y cabirons» en el Bosc de Tragia-Lisa. Gc. pirin. *trau* f. «solive» a l'alta Bigorra (Arrens, Tramesaigues), ALGc. III, 682, *trauêta* a la resta del Lavedà i alta Bigorra; d'on, afegint-s'hi -ELLUM, *trauêtet*, *trabatgê*, -têf, *trauêtets*, a la vall luixonesa d'Ouelh, i a d'altres punts dels BPyr. i HPyr., com a resposta de «poutre» o d'«entrait» (ib. 680 i peça 6 de les fig. del 672). En canvi ja hi ha la forma *trap* de l'oc. ant. a Luxey (Landes). També, però, a d'altres parts de l'Alt Aragó: «los perniils que, colgaus de las *trabes*, / s'afuman y secan», MzCoarasa, *Añada 'n Echo*, 32.

Travelar, *travelada*, *traveleta*, V. *esvarar* i *trevalar* *Travers*, *traversa*, *traversar*, V. *vessar*

TRAVERTÍ, pres de l'it. *travertino*, abans *tebertino*, i aquest, del ll. LAPIS TIBURTINUS 'pedra de Tivoli' (ll. TIBUR), com ja explicava St. Isidor de Sevilla: «Albus lapis. --- *Tiburtinus*, a loco Italiae dictus, qui dum sit ad fabricam fortis, vapore tamen dissilit: tophus», *Etym.* (ed. Lindsay, XIX, § 10, 5).

Través, *travessa*, *travessada*, *travessant*, *travessanya*, *travessar*, *travessejar*, *travesser*, -ssera, *travessia*, *travessós*, *travessura*, V. *vessar* (VERTIR) *Travestir*, V. *vestir* *Traveta*, *tràvia*, *travilló*, V. *travar* *Travinell*, -ella, V. *tribanella* *Travó*, V. TRAVAR *Travolta*, V. *voldre*

TREBALLAR, del ll. vg. *TRIPALIARE 'torturar',